

سپاه پاسداران با بسیج مبارزه با کرونا دولت را به حاشیه می‌راند

به قلم سعید گلکار (/fa/experts/syd-glkar-0/)

۸ آوریل ۲۰۲۰

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/mobilizing-fight-coronavirus-irgc-marginalizing-government

العربية (/ar/policy-analysis/alhrs-althwry-alayrany-yhmwsh-alhkwmt-baltbyt-alty-atlqha-lmkafht-fyrws-kwrwna/)

درباره نویسنده

سعید گلکار (/fa/experts/syd-glkar-0/)

سعید گلکار هموند مرکز روبرتا بافه (Roberta Buffett) برای مطالعات بین‌المللی و تطبیقی در دانشگاه نورث‌وسترن است

تحلیل کوتاه

به نظر می‌رسد که سپاه پاسداران با فعالیت‌هایش از تأسیس قرارگاه جدید استانی گرفته تا به کارگیری صدها هزار سرباز و پرسنل شبه‌نظامی برای خدمت اضطراری از فرصت بحران کرونا برای گسترش قدرت خود تا سطح محلی استفاده می‌کند.

پس از ماه‌ها انکار شیوع ویروس کرونا در ایران نخستین ابتکار مهم دولت ایران برای مهار شیوع این بیماری ایجاد «ستاد ملی» مبارزه با این بیماری واگیردار تحت نظارت حسن روحانی رئیس‌جمهور بود به همراه تشکیل شورایی برای حمایت از تصمیمات این نهاد جدید. با این حال بی‌کفایتی دولت و شکاف بین رئیس‌جمهور و رقبایش و گسترش سریع ویروس کووید-۱۹ در سراسر کشور علی‌خامنه‌ای رهبر جمهوری اسلامی را متقاعد کرد که نیروهای مسلح را درگیر حل بحران کند.

با این حال خامنه‌ای به جای اینکه نیروهای سپاه و بسیج را تحت کنترل روحانی قرار دهد در تاریخ ۱۲ مارس دستور داد قرارگاه بهداشتی و درمانی امام رضا به سرپرستی سرلشکر محمد باقری رئیس ستاد کل نیروهای مسلح تشکیل شود. از سرلشکر باقری خواسته شد که از این موقعیت به عنوان یک رزمایش دفاع بیولوژیک استفاده کند چون طبق ادعای واهی خامنه‌ای <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/khamenei-securitizes-the-pandemic-as-the-irgc-mulls-regional-action> این ویروس همه‌گیر بخشی از کارزار جنگ بیولوژیک آمریکا علیه رژیم ایران است.

خامنه‌ای با قراردادن این قرارگاه بهداشتی و درمانی جدید تحت کنترل ستاد کل نیروهای مسلح -عالی‌ترین نهاد نظامی ایران- در واقع همه نیروهای مسلح کشور را مأمور مقابله با ویروس کرونا کرد. برای نمونه به وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح که بر کلیه طرح‌ها و بودجه‌های نظامی کشور نظارت دارد دستور داده شد تا به تولید دستگاه‌های تنفس مصنوعی تجهیزات حفاظتی و سایر لوازم پزشکی بپردازد. از ارتش که معمولاً وظیفه حفاظت از تمامیت ارضی کشور را برعهده دارد نیز خواسته شد تا مکان‌های عمومی را گندزایی کند و بیمارستان‌های موقت (محرابی) و تخت‌های بیمارستانی برپا سازد. به همین ترتیب نیروی انتظامی (ناجا) نیز از برخی از تجهیزات مهار جمعیت خود برای ضدفونی کردن خیابان‌ها استفاده کرده است -اگرچه برخی بنرهای این نیرو نشان می‌دهد که بیشتر از سلامت عمومی بر تبلیغات متمرکز است.

با این حال مهم‌ترین اقدام در سپاه پاسداران و شعبه‌های بسیج وابسته به آن روی داده است. علاوه بر اعزام نیرو برای غربالگری بیماران کنترل حرکت مردم ضدفونی کردن فضاهای عمومی و تولید تجهیزات حفاظتی سپاه همچنین «قرارگاه مرکزی پدافند زیستی» موسوم به «شفا» را به طور دائمی فعال کرده است. این قرارگاه سازمان جدیدی نیست بلکه در سال ۲۰۱۲ به وسیله سازمان پدافند

غیرعامل کشور ایجاد شد. سازمان پدافند غیرعامل که وابسته به ستاد کل نیروهای مسلح است در سال ۲۰۰۳ تاسیس شد تا با تقویت زیرساخت‌ها بتواند قدرت بقای ایران در میدان جنگ را افزایش دهد. هم سازمان پدافند غیرعامل کشور و هم «شفا» در نهایت به قرارگاه مرکزی خاتم‌الانبیا گزارش می‌دهند که رسماً در همان سطح ستاد کل نیروهای مسلح است و مسئولیت فرماندهی نیروهای مسلح ایران در زمان جنگ را بر عهده دارد.

سپاه با در اختیار گرفتن «شفا» اقدام به ایجاد قرارگاه‌های منفرد دفاع بیولوژیک در هر استان ایران کرد. در یک دهه قبل سپاه پاسداران در جهت غیرمتمرکز شدن به تدریج به سی‌ودو سپاه استانی تبدیل شد (برای هر استان یک سپاه به استثنای تهران که دو سپاه دارد). این اقدام تا اندازه‌ای برای کسب اطمینان از هماهنگی بهتر بین نیروهای بسیجی و سپاه در هر استان و همچنین آماده‌سازی بهتر سپاه برای مقابله با هرگونه تهدید علیه رژیم صورت گرفته است. سپاه‌های استانی هم‌اکنون دارای یک سیستم اداری نظامی هستند که به موازات سیستم اداری دولتی عمل می‌کنند. سیستم اداری را استانداری‌ها اداره می‌کنند و زیر نظر وزارت کشور و در نهایت شخص رئیس‌جمهور قرار دارند. هر مرکز فرماندهی سپاه استان بر چندین نهاد محلی نظارت می‌کند که شامل ناحیه بسیج سپاه برای هر فرمانداری حداقل یک حوزه بسیج برای هر بخش شهری و یک واحد کوچکتر متشکل از چند شهر یا دهستان و یک پایگاه مقاومت بسیج برای هر محله است.

بر اساس آیین‌نامه سازمان پدافند غیرعامل استانداران ریاست کلیه ستادهای پدافند غیرعامل استانی از جمله «شفا» را بر عهده دارند. اما با قرار گرفتن «شفا» تحت امر سپاه پاسداران مسئولیت آن به گردن فرماندهان محلی سپاه استان‌ها می‌افتد.

اکنون سپاه پاسداران با فراخواندن برخی از نیروهای خود و یگان‌های مختلف بسیج - به‌ویژه دانشجویان اعضای انجمن‌های صنفی محل و پزشکان عمومی - توانسته حدود ۶۰۰ هزار نفر را برای مهار ویروس کرونا در سطح کشور بسیج کند. سپاه همچنین هشت کمیته در هر قرارگاه استانی ایجاد کرده که حوزه وظایف آنها چنین است:

کمیته‌های امنیتی و اطلاعاتی: جست‌وجوی انبارهای لوازم پزشکی احتکارشده دستگیری افرادی که از عملکرد رژیم در مقابله با شیوع کرونا انتقاد می‌کنند و وظایف مشابه.

کمیته‌های ضد عفونی: گندزایی کردن فضاهای عمومی.

کمیته‌های آموزشی: تولید مواد آموزشی مرتبط با چگونگی گسترش ویروس و نحوه مهار آن.

کمیته‌های غربالگری: بررسی خانه‌به‌خانه برای یافتن مبتلایان به ویروس.

کمیته‌های تدارکاتی: تولید تجهیزات اولیه مانند ماسک و مواد ضد عفونی‌کننده دست.

کمیته‌های عملیاتی: همکاری با رژیم برای کنترل حرکت غیرنظامیان و تحویل قرنطینه‌ها.

کمیته‌های فرهنگی: انجام وظایفی چون ارسال نسخه‌هایی از کتاب *صحیفه سجادیه* برای مردم مجموعه‌ای از دعا‌هایی که خامنه‌ای به مردم توصیه کرده که زمان بحران بخوانند.

کمیته‌های مدیریت افکار عمومی: تولید محتوا (به عنوان مثال مجلات و ویدئوهای کوتاه) که فُبلغ تلاش‌های سپاه و بسیج در مبارزه با ویروس کرونا باشد.

با وجود همه این فعالیت‌ها و تلاش‌ها بسیاری از ایرانیان همچنان منتقد رژیم (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-coronavirus-in-iran-part-2-regime-culpability-and-resiliency/fa>) از جمله سپاه پاسداران اند. نظرات مردم در شبکه‌های اجتماعی و گفت‌وگوهای آنها با نویسندگان و مشاهدات دیگر نشان می‌دهد که مردم غالباً فعالیت‌های فوق را حرکت‌های تبلیغاتی تلقی می‌کنند که نتایج واقعی اندکی دارد.

در عین حال ایجاد قرارگاه‌های دفاع بیولوژیک و گسترش حوزه عملیاتی بخش‌های استانی سپاه پاسداران نشانه‌های هشدارآمیز بیشتری از خلع ید شدن دولت روحانی و افزایش گرایش امنیتی در جمهوری اسلامی است. نفوذ اجتماعی سپاه و قدرتی که می‌تواند از طریق این مراکز فرماندهی استانی به دست آورد قطعاً موجب افزایش وزن سپاه در مبارزه نهایی برای تعیین جانشین خامنه‌ای خواهد شد. احتمال‌ترین سناریو در حال حاضر این است که رهبر بعدی جمهوری اسلامی دست‌نشانده پاسداران خواهد بود. در واقع فرماندهی نیروهای نظامی حتی ممکن است کاملاً پست رهبری نظام را کنار بگذارد. بنابراین سیاست‌گذاران باید توسعه سپاه‌های استانی را بیشتر زیر نظر داشته باشند و در کنار آن حواس‌شان به نقش بالقوه و بسیار مهم سپاه در ایران پساخامنه‌ای باشد.

*سعید گلکار استادیار گروه علوم سیاسی و خدمات عمومی دانشگاه تنسی چاتانوگا و نویسنده «رهبر معظم و سپاه: روابط کشوری-

لشکری و بقای رژیم در ایران (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-supreme-leader-and-the>)

RECOMMENDED

BRIEF ANALYSIS

[Bennett's Bahrain Visit Further Invigorates Israel-Gulf Diplomacy](#)

فوریة ۲۰۲۲ ۱۳

◆
Simon Henderson

[\(/policy-analysis/bennetts-bahrain-visit-further-invigorates-israel-gulf-diplomacy\)](#)

BRIEF ANALYSIS

[Libya's Renewed Legitimacy Crisis](#)

فوریة ۲۰۲۲ ۱۳

◆
Ben Fishman

[\(/policy-analysis/libyas-renewed-legitimacy-crisis\)](#)

BRIEF ANALYSIS

[The UAE Formally Ceases to be a Tax-Free Haven](#)

فوریة ۲۰۲۲ ۱۳

◆
Sana Quadri ,
Hamdullah Baycar

[\(/policy-analysis/uae-formally-ceases-be-tax-free-haven\)](#)

TOPICS

[\(fa/policy-analysis/nzamy-w-amnyty/\) نظامی و امنیتی](#)

[\(fa/policy-analysis/dmkrasy-w-aslah/\) ديمقراسی و اصلاح](#)

REGIONS & COUNTRIES

[\(fa/policy-analysis/ayran/\) ایران](#)